

**Własność powiernicza dóbr kultury
jako element nowego modelu
zarządzania dziedzictwem kultury**

BIBLIOTEKA PRAWA
OCHRONY ZABYTEKÓW

Redaktorzy serii
KATARZYNA ZALASIŃSKA
KAMIL ZEIDLER

Piotr Lasik

**Własność powiernicza dóbr kultury
jako element nowego modelu
zarządzania dziedzictwem kultury**

Stan prawny na dzień 1 sierpnia 2023 r.

Recenzenci

dr hab. Maciej Trzciński, prof. UWr

dr hab. Katarzyna Zalasinska

prof. dr hab. Kamil Zeidler

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Kotwzan

Projekt okładki i stron tytułowych

Jan Rutka

Na okładce

Edward Dwurnik, *Moje wieczory (Grochów)*, 1966, olej/ptótno 130 x 165 cm,
wł. Kolekcja Szafrąskich, prawa autorskie Fundacja Edwarda Dwurnika

Skład i łamanie

Mariusz Szewczyk

Publikacja dofinansowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

**Narodowy
Instytut
Dziedzictwa**

60
LAT MISJI

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-560-2 (WUG)

ISBN 978-83-67381-33-8 (NID)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa

Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

*Mamie, która w sercu dziecka zaszczepiła
wrażliwość na kulturę i jej dziedzictwo*

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Od Autora	15
Wstęp	19
ROZDZIAŁ 1	
Aktualna sytuacja ochrony dziedzictwa w Polsce	23
1.1. Stan prawny	24
1.1.1. Chaotyczna siatka pojęciowa jako efekt narastającej mnogości aktów prawnych	24
1.1.2. Nieadekwatność form ochrony zabytków / Lista Skarbów Dziedzictwa – lekcja dla pragnących wprowadzić nowy mechanizm zarządzania dziedzictwem kultury	45
1.1.3. Dziedzictwo a natura stosunku administracyjnoprawnego	56
1.2. Stan faktyczny	61
1.2.1. Ochrona a zarządzanie dziedzictwem	65
1.2.2. Finansowanie działań na rzecz ochrony dziedzictwa	72
1.2.3. Wzajemne zaufanie interesariuszy dziedzictwa	77
1.2.4. Nowe formy instytucjonalnego wsparcia ochrony zabytków w Polsce	81
1.3. Podsumowanie	87

ROZDZIAŁ 2

W poszukiwaniu nowego modelu „zarządzania”	91
2.1. Fiducja	93
2.2. Własność podzielona	97
2.3. Fideikomis	99
2.4. <i>Ususfructus / use</i>	105
2.5. Trust	108
2.6. Podsumowanie	111

ROZDZIAŁ 3

Dlaczego trust?	113
3.1. Źródła historyczne trustu	114
3.1.1. Prawo rzymskie	114
3.1.2. Prawo kanoniczne i <i>ius commune</i>	118
3.1.3. Prawo germańskie	120
3.1.4. Wnioski	121
3.2. Trust angielski a trusty i <i>trust-like institutions</i> w innych zakątkach świata	123
3.2.1. Charakterystyka angielskiego trustu	123
3.2.2. „Trust-test”, czyli które instytucje mogą być uznane za trust, a które nie	125
3.3. Problemy związane z konwencją haską z 1985 r., międzynarodowymi aktami typu <i>soft law</i> i <i>Principles of European Trust Law</i>	137
3.3.1. Model trustu w konwencji haskiej z 1985 r. o prawie właściwym dla trustów i ich uznawaniu	138
3.3.2. Model trustu w Draft Common Frame of Reference	142
3.3.3. Model „trustu” w projekcie Directive on Protected Funds	151
3.3.4. <i>Principles of European Trust Law</i>	155
3.4. Podsumowanie	158

ROZDZIAŁ 4

Trust a własność	161
4.1. Cywilistyczna koncepcja własności	161
4.2. Własność podzielona w truście angielskim	167
4.3. Prawo własności w wybranych państwach, w których funkcjonują trusty lub <i>trust-like institutions</i>	169

4.3.1. Trust z własnością po stronie settlora	171
4.3.2. Trust z własnością po stronie <i>trustee</i>	171
4.3.3. Trust z własnością po stronie beneficjenta	173
4.3.4. Trust z własnością po stronie trustu oraz inne rozwiązania	174
4.4. Wnioski dotyczące charakteru własności powierniczej	176
4.5. Podsumowanie	179

ROZDZIAŁ 5

Trust bez <i>equity</i> – model szkocki	181
5.1. Powstanie trustu	184
5.2. Koncepcja <i>patrimony</i> i <i>dual patrimony</i>	189
5.3. <i>Real right</i> a <i>personal right</i>	194
5.4. Relacje pomiędzy podmiotami	197
5.4.1. Truster	197
5.4.2. <i>Trustee</i>	198
5.4.3. Beneficjent	202
5.4.4. <i>Trusteeship as an office</i>	205
5.5. Podsumowanie	206

ROZDZIAŁ 6

Trust szkocki w praktyce	211
6.1. Funkcjonalność trustu – dla jakich spraw jest on efektywniejszą formą „zarządzania”?	212
6.2. Wykorzystanie szkockiego trustu do realizacji zadań z zakresu zarządzania dziedzictwem kultury	215
6.3. Szkockie trusty służące zarządzaniu dziedzictwem – aspekty praktyczne	221
6.4. Podsumowanie	231

ROZDZIAŁ 7

Własność powiernicza dóbr kultury	233
7.1. Dobro kultury jako dobro wspólne	233
7.2. Charakter własności powierniczej dóbr kultury	246
7.3. <i>Lex specialis</i> czy zmiana w kodeksie cywilnym?	250
7.4. Treść instytucji własności powierniczej dóbr kultury w nowym modelu zarządzania dziedzictwem	253

7.4.1. Powstanie własności powierniczej dóbr kultury	257
7.4.2. Zakres uprawnień powiernika	264
7.4.3. Uprawnienia beneficjentów – prawo do dziedzictwa a obowiązki powiernika	269
7.4.4. Własność powiernicza dóbr kultury a interes osób trzecich . . .	272
7.4.5. Surogacja prawno-rzeczowa w ramach zasobu	274
7.5. Podsumowanie	276

ROZDZIAŁ 8

Nowy model zarządzania dziedzictwem – droga dojścia, proponowane zmiany i ich skutki	279
8.1. Element behawioralny procesu legislacyjnego	281
8.2. Wstępna ocena skutków regulacji	291
8.3. Własność powiernicza dóbr kultury – szanse i zagrożenia	298
8.4. Elementy wspierające instytucję własności powierniczej dóbr kultury i wspóttworzące nowy model zarządzania	302
8.4.1. Wykup dóbr kultury	302
8.4.2. Aspekt fiskalny nowego modelu zarządzania dziedzictwem . . .	317
8.5. Podsumowanie	333
Zakończenie	337
Źródła prawa	345
Prawo międzynarodowe	345
Prawo europejskie	347
Prawo krajowe	348
Dokumenty	351
Orzecznictwo	353
Literatura	355
Źródła elektroniczne	370